

ESKİ ASUR TOPLUMUNDA ÇOCUKLARA AD VERME GELENEĞİ

*Hasan Ali ŞAHİN**

ÖZET

Eski Asur toplumunda, çocuklara isim vermede her toplumda olduğu gibi, inançların, adetlerin ve geleneklerin büyük yer tuttuğunu görmekteyiz. Asurlular çocuklarına inançları gereği tanrılar adına yapılan teofor isimler vermişlerdir. Bunun yanında geleneklere uygun olarak bazen dedelerinin ismini alan çocuklar da görülmektedir. Erkek çocuklarına manalı ve güzel isimler verilirken kız çocuklarına isim vermede fazla özen göstermedikleri anlaşılmaktadır. Bu çalışmamızda, isimlerden hareket ederek Asur toplumunun inançlarını, geleneklerini ve değer yargılarını tespitte çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Tanrı, İsim verme, Teofor

IN THE OLD ASSYRIAN SOCIETY THE TRADITION OF GIVEN NAMES

ABSTRACT

It can be seen that, in the Old Assyrian society, like in all other societies, the customs and traditions played an important role in giving name. Assyrians that given teophore names, based on the God's names, to the newborned babies or sometimes they had given some children their ancestors names in accordance with their beliefs. In addition that unlike girls, the boys had given the expressive and good names. In this study, I will try to evaluate Assyrians beliefs, traditions and values in the framework of the names given to their children.

Key Words: God, Given names, Teophore

* Yrd. Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi, hasahin@erciyes.edu.tr

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

M.Ö. II. bin yılın başlarında bağımsız bir şehir devleti hâline gelen Eski Asur ile ilgili belgeler Kayseri Büyük Şehir Belediyesi sınırları içinde yer alan eski *Kaniş* şehri harabelerinde ortaya çıkmıştır. Bu belgeler, M.Ö. II. bin yıl başlarında Anadolu'ya gelerek Anadolu'nun belli başlı şehirlerinde birer ticaret kolonisi kuran Asurlu tüccarlara aittir. Dolayısıyla bu belgeler, Eski Asur toplumunun, iktisadi, hukuki ve sosyal hayatını aydınlatması açısından son derece önemlidir. Asur toplumunun isim verme geleneğine baktığımız zaman onların inançlarının, geleneklerinin izlerini görmekteyiz. Çocuklarına isim verirken, kendi kültürlerini, yasayışlarını da aksettirmişlerdir. Eski Asur toplumunda, ad verme de inançların büyük tesiri görülmektedir. Bunlara sırasıyla bir göz atalım;

1. Erkek İsimleri

a. Asur toplumunda, erkek çocuğu olmayan kimselerin, tanrılara yalvarıp, yakardıkları ve çocuğun olmasıyla onlara bunu dile getiren isimler verdikleri görülmektedir. Bu geleneğin diğer Sami topluluklarda sıkça görüldüğü bilinmektedir. Bu isim *İşme-ilum* olup, "Tanrı dualarımı işitendir" anlamına gelmektedir. Kutsal kitaplarda, Hz. İbrahim'in erkek evladı olması için dua ettiği ve oğlu olduğunda ona İsmail ismini verdiği anlatılmaktadır.

Asur toplumu çok tanrılı bir dine sahip olduğu için, onların tek tanrı yanında diğer mabutlara da yalvarıp yakardıkları ve onlar adına da bu ismi verdikleri görülmüştür. Böylece, *İşme-Enlil*, *İşme-Aşşur*, *İşme-Adad* vb. isimler verilmiştir¹.

b. Asur toplumunda isim vermede, inançların büyük yer ettiğinden bahsetmiştik. Eski Asurluların, ikinci çocuklarına bazen "Tanrı ikinci çocuğu bağışlayandır" anlamına gelen, *İtur-ilt* ismini verdiklerini biliyoruz. Yine bu ismin, diğer versiyonlarını da görmekteyiz. Bunlar başta kendi baş tanrıları *Aşşur* olmak üzere diğer tanrılar adına verdikleri isimlerdir. *Tur-Aşşur*, *Tur-Ea*, *İtur-Belum*, *İtur-Sin*, *İtur-Adad* gibi.

c. Asur halkı, çocuklarının Tanrının hizmetkârı yada kölesi olmasını istedikleri için bunu dile getiren ifadeler kullanarak isimler vermişlerdir. Asur toplumunda kız çocukların küçük yaşta tanrıların

¹ *İşme-Adad*; KKS 17: 18, B: 2; TC 3, 111: 4; 120: 7; Kay 5064: 2, 9, 13; a/k 517: 14; AKT III, 56, 1: 16; *İşme-Anum*; v/k 175: 1; *İşme-Aşşur*; BIN 6, 86: 14; ICK 2, 104: 3, 5, B: 4, 7, 9; KTK 23: 3; KTP 8: 3; KTS 3b: 14; TC 1, 39: 3; 83: 18; TC 2, 72: 1; h/k 70, 39; 304, 4; k/k 116: 20; 90/k 149B: 3; VS 26, 111, 54; *İşme-Dagan*; *İşme-Enlil*; o/k 113: 12; *İşme-ilum*; n/k 1429: 55; VS 26, 125, 16; n/k 1819: 9; b; *İşme-Istar*; TC 1, 105: 10; *İşmeSin*; CCT 1, 39b: 2, 13; CCT 3, 11: 31; 46b: 27; CTMMA 85: 5, B: 6; ICK 1, 185: 9.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009

hizmetine verilerek rahibe oldukları bilinmektedir. Bunun yanında erkek çocukların da tanrıların hizmetine verildikleri anlaşılmaktadır. Çocuklarına ad verirken de bunu dile getiren isimler koymaktaydılar. Örneğin, *Ennam-Adad* isminin anlamı *Adad*'in kölesidir. Bu isimde bir şahsın, *Adad*'in şarkıcısı olduğu bilinmektedir. Her hâlde ailesi bu çocuğu *Adad* tapınağına vermiş ve böylece *Adad*'in bir hizmetkârı olmuştur. *Ennam*+ tanrı adı formu Kültepe metinlerinde çok sık geçmekte olup, Asurlular gerçekten tanrıların hizmetine büyük önem vermişlerdir diyebiliriz. Tabi ki, bu ismi alan herkesin rahip olarak tapınakta görev aldığını söyleyemeyiz. Ancak, bu ismin sıkça geçmesi Asur toplumunun çocuklarının tanrıların ve özellikle kendi millî tanrıların hizmetkârı olmasını istediklerinden dolayı bu ismi çocuklarına vermiş olmalıydılar. *Ennam-Aşşur* ismi Kültepe metinlerinde en çok geçen isim olup, bu isimde 60 kişi görülmektedir. Yine, *Ennam-Anum*, *Ennam-Adad*, *Ennam-ilî*, *Ennam-İştar*,² *Ennam-Sin*,³ *Ennam-Ea*,⁴ *Ennam-Şara*,⁵ yanında, *Warad-Sin*, *Warad-Enlil*, *Warad-Aşşur*, *Amurru-Ennam*, *Warad-ilim*, *Warad-Belim*, *Warad-Şama*⁶ gibi isimler de aynı anlama gelmektedir.

d. Teofor isimlerde tanrıların yaratıcı yönü ön plana çıkmaktadır. Eski Asur toplumunun çok tanrılı bir dinî sisteme sahip olduğunu biliyoruz. İslam Öncesi Araplarda olduğu gibi mabutlardan ayrı olarak bir büyük tanrı inancı da bulunmaktaydı. Bu tanrı adına pek çok teofor isim verilmiştir. Bu isimlerin biri *İlî-bāni* olup, tanrının en büyük özelliğinin yaratıcı olduğu vurgulanmıştır. Bunun dışında diğer tanrılar adına yine bu isim verilmektedir. *Enlil-bāni*,⁷ *Aşşur-*

² *Ennam-İştar*; CCT 5, 40 a: 21; c/k 1538: 3; KKS 15: 13, B: 16; 24: 21, 31.

³ *Enna-Sin*; AKT 1, 7: 18; 79: 15; AKT II, 21: 2; 10, 5, 10; 13: 11, 16, AKT III 12: 15, 18; 19, 3; 27: 9; 28, 2; 31: 10; 43: 1, 3; 84: 6, 11; 91: 9, 11; 97: 10; 99: 8; An. Or 6, 2: 4; 17: 2; ATHE 30: 34; 38: 29; 69: 1.

⁴ *E-nam-a-a*; b/k 162/b: 2; k/k 18: 4; KTS 2, 1: 17; KTK 83: 5; c/k 444: 8; BIN 4, 196: 18; b/k 180:8; TC 3, 91: 48; TCL 1, 239: 21; n/k 12: 29; n/k 27 B: 1.

⁵ *Ennam-Şara*; TC 1, 80: 37.

⁶ *Warad-Sin*; BIN 6, 29: 51; u/k 5: 1; *Warad-şerua*; JNES 16: 33, B: 23, 32; *Warad-Aşşur*; TC 3, 269: 37; BIN 4, 124: 14; KTP 38: 3; TC 1, 82: 17, 18; JCS 15: 18; *Warad-Enlil*; ICK 1, 22 B: 4; *Warad-ili*; POAT 75, 4; *Warad-Kubim*; b/k 21: 16; RA 59, 14: 1, 3, 19; n/k 32: 9, 37; n/ 33: 1; k/k 1: 6; BIN 4, 162: 40; OIP 27, 55: 23, 26, 32; TC 1, 43:19; TC 3, 62: 17; 159: 4, 16; PRAG I 429: 21, 22, 27; KBo 9, 8: 2; 11: 2; 73/k 14: 6.

⁷ *Enlil-bāni*; ATHE 56: [4]; BIN 4, 68: 1; 108: 1, 4, 11; 154: 10, 16, 22; 194: 13, 15, 17, 20; BIN 6, 31: 4; 38: 1; 54: 1, 5; 63: 4, 26; 69: 1; 251: 3; CCT 1, 2: 4, 14, 22; 3: 32, 38, 44, 50, 55; 4: 7, 29; 11b: 4, 15; CCT 3, 13: 2; 14:1; 27 a:3; 29: 2, 7; CCT 4, 1a: 21; 13b: 1; 23b: 3; 24b:2; CCT 5, 11c: 1, 4; CCT 6, 23:20; EL 328: 32; ICK 1, 134: 2; 185 R: 6.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009

*bāni*⁸, *Adad-bāni*⁹, *Wer-bāni*, *İštar-bāni*, *Šamaš-bāni* gibi tanrı adı+*bani* formunda yapılmış isimler belgelerimizde sıklıkla geçmektedir.

e. Asurca isimlerde, tanrının bağışlayan özelliği fazlaca vurgulanmaktadır. Pek çok tanrı adına bu isim verilmiştir. Asur toplumu en çok tanrıların bu özelliklerini alarak çocuklarının tanrı tarafından bağışlandığını dile getirmişlerdir. Bunlara örnek olarak;

İlī-idinaššu; “Tanrı onu bize bağışladı” anlamında olup, doğan bebeğin aileye bağışlandığı inancının bir ifadesidir. Kültepe metinlerinde *Aššur-nādā* ismini alan yaklaşık 60 kişi bilinmektedir. Diğer tanrılar adına da aynı isimler verilmiştir. Örnek olarak; *Enlil-nādā*¹⁰, *İštar-nādā*,¹¹ *Anu-iddin*, *Šamaš-iddin*, *İddin-Abum*, *İddin-Adad* gibi isimleri verebiliriz.

f. Eski Asur toplumunun geleneğinde çocuğu olmayanların çocuğun olması için her hâlde Tanrı ile bir pazarlığa girişme olgusu bulunmaktadır. Zira, isim verirken bunu kanıtlayan cümleler kullanılmaktadırlar. “Tanrı, sözünün eridir”, “Tanrının sözü senettir”, “Tanrı sözünü tutmuştur” anlamına gelen isimlerden örnek olarak, *İkupi-Enlil*, *İkupi-Aššur*, *İkupi-İštar*, *İkupi-Adad*, *İkupi-Šamaš*, *İkupi-ilum*’u verebiliriz.

g. Kültepe metinlerinden öğrendiğimize göre, Eski Asur toplumu çocukları tanrının koruyup-kollayacağına ve sahip çıkacağına olan inançtan dolayı, sürekli çocuklarına “Tanrının güveni”, “Tanrı koruyucudur” gibi isimler vermişlerdir. Örnek olarak; *Puzur-ilī*,

⁸ *Aššur-bāni*; **AKT III**, 90: 13; 93: 11; 52: 17; **An. Or** 6, 7: 2; **ATHE** 55: 36; **BIN 4**, 48: 2, 8, 29; 187: 2; 226: 2; **BIN 6**, 71: 2; 83: 9; 105: 2; 185: 2; 213: 6; **CCT 1**, 17b: 23; 24a: 26; 31c: 8; 32c: 2; 41a: 15; **CCT 3**, 10: 12; 21b: 2; **CCT 4**, 12b: 3; 17b: 5; **CCT 5**, 2a: 19; 26b: 8; 35d: 8; **CCT 6**, 17b: 2; 20a: 2; 22a: 2, 18; 35 c: 12; **ICK 1**, 87: 24; **ICK 2**, 75: 7; 109: 7, 8, 11; 115: 11; 290: 27; 339: 12, 31; 341: 6; **KKS 24** B:1; 37: 3, B: 5; 52 B: 1; 57: 1; **KTH 35**: 13; **KTS 3c**: 10; 22a: 21; 29b: 1; 60d: 11; **KTS 2**, 40: 24; 49:1; **PRAG I**, 431, 6, 10; **PRAG II**, 704, 1, 27; 785, 11; **RA** 59, 6: 8; **RA** 81: 72 R: 3; **TC 1**, 28: 1; 30: 1; 86: 4; 136: 4; **TC 2**, 10: 1; 11: 1; 14: 2, 39; **TC 3**, 13: 29; 33: 2; 34: 1; 62: 2; 79: 24.

⁹ *Adad-bāni*; **AKT 1**, 7:17; **AKT III**, 32: 6; 30: 2; **BIN 4**, 1: 7; 27: 13, 17; 48: 3, 30; 65: 47; 78: 2; 162: 39; 233: 21; **BIN 6**, 157: 4; **CCT 2**, 18: 2; 37a: 23; 49b: 3, 11; **CCT 3**, 39b: 3; **CCT 4**, 41a: 15; **CCT 5**, 4a: 2; 37b: 2; 50h: 6-7; **ICK 1**, 17: 2; 91: 4; 126: 3, 6; 127: 4, 13; 136: 3; **ICK 2**, 103 A: 5, 11; 189: 2; **KKS 4**: 1, 8, 9, 15, B: 6, 11, 12, 15; 7:4, B: 8; **KTS 26a**: 7, 21; **KUG 39**: 4; **OIP 27**, 55: 20, 23, 25, 32; **TC 1**, 43: 2; 48: 2, 13, 22; 55: 24; 64:10; **TC 2**, 36: 51; 68: 4, 9; **TC 3**, 32: 19; 44:1; 63: 2, 32; 65: 15, 22; 117: 2, 8; 159: 2, 15; 234: 4, 7.

¹⁰ *Enlil-nādā*, k/k 18:23; Kt. k/k 18b, 24.

¹¹ *İštar-nādā*, **TC 1**, 67: 7; **TC 3**, 255: 2, B:2; 90/k 345, 9; m/k 49, 1, 3; h/k 73, 2.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009

*Puzur-Aššur, Puzur-Adad, Puzur-Enlil, Puzur-İštar, Puzur-Ea, Puzur-Anum, Puzur-Wer, Puzur-Šamaš*¹² gibi isimleri verebiliriz.

h. Eski Asurlular çocuklarına ad verirken Tanrıya inanıp, güvendiklerini sürekli olarak dile getirmişlerdir. Çocuğun doğumu üzerine bunu tasdikleyen ifadelerle isimler vermişlerdir. Bunlar; *İliš-tikal, İli-taklāku, Aššur-ištakil, Aššur-taklāku* gibi isimlerdir¹³.

¹² *Puzur-Ea*; n/k 1800:3; *Puzur-En[lil]*; **ICK 2**, 337: 13; *Puzur-Enna*; **ATHE 24**: 41, B: 5; *Puzur-Ilabrat*, a/k 555:3; *Puzur-ili*; **AKT II**, 32: 5,13; 39: 3; **AKT III**, 22: 8; **An.Or** 6, 16: 12; **ATHE** 64: 14, 38; **BIN 4**, 77: 2; **BIN 6**, 196: 12; 244: 13; **CCT 2**, 50: 2; **CCT 3**, 17b:12; 23a: 14; **CCT 4**, 15a: 4; 44a: 21; **CCT 6**, 8d: 2; 46a: 32; **ICK 1**, 102: 9; 170: 19; **ICK 2**, 17: 4; 111: 1; 113: 2, 17, 29; **JCS** 14-11: 2; **Ka** 347: 2; **Kay** 5402: 4; **KUG** 35:9; **LB** 1253:15; 135; **POAT** 29: 2; **PRAG I**, 433, 42; 448, 16, 19, 32; 5964; **TC 2**, 71: 31; **TC 3**, 69: 2; 83: 3; 99: 1; 234: 9; m/k 46, 2; 61, 4; 28, 1, 4; 15, 31; Kt. 88/k 507/b: 3; *Puzur-Aššur*; **Adana** 237 S: 2, 10, 23, 26; **AKT 1**, 5: 18; 17:7, 14; 47: 3; 51: 13; **AKT II**, 20: 29; 21, 4, 8; 50: 4; **AKT III**, 22: 2; 27: 8; 32, 16; 69: 6, 13, 21, 26, 28, 35; 82: 7; **An.Or** 6, 6: 3; **ATHE** 59: 2, 25; **BIN 4**, 5: 3; 23:14; 42: 28; 47: 8; 57: 4; 65: 2, 34, 44, 50; 70: 2; 82: 3; 88: 25; 104: 1, 4; 151: 34; 192: 5; 206: 20; 219: 3; 232: 1, 7; **BIN 6**, 64: 2; 111: 1; 128: 2; 209: 2, 23; 219: 3; 246: 2, 8; **CCT 1**, 5a: 3; 17a: 10, 20; 32c: 18; 36d: 7; **CCT 2**, 11a: 3, 25, 26, 31; 40b :5; 45b: 1; 46a: 5; 46b: 4; **CCT 3**, 40b: 3; **CCT 4**, 5b: 3; 16b: 2, 3, 5, 8, 10; 34a: 18; **CCT 5**, 9b: 1, 3, 11; 26d: 7; 47a: 1; **CCT 6**, 20c: 21; 29a: 4; 33a R: 5; *Puzur-İštaran*; **KTS 2**, 20: 3, 17; *Puzur-Labanada*; Kt. m/k 148, 78; *Puzur-Lamassi*, Ka 376: 1, 3; *Puzur-Nirah*; **BIN 4**, 161: 24; **CCT 6**, 9a: 6; **KKS** 16: 14, B: 11; **KUG 2**: 15; **TC 3**, 91: 6; a/k 516: 17; c/k 261: 29; 273; 839: 33; **VS** 26, 91, 14, 91b, 16; **AKT II**, 6: 32, 49; **PRAG I**, 684: 15, 743: 17; **AKT III**, 55: 28; **POAT** 5, 49; k/k. 71, 20-21; **ICK 2**, 22: 2; 39:; *Puzur-Sakar*; **TC 3**, 246 B: 7; **TMH** 10-329: 9; *Puzur-Sin*; **CCT 5**, 8b: 21; **ICK 1**, 87: 10; **Kay** 4590: 2; **KTS** 3c: 1; **KTP** 36: 14; **LB** 1237: 15; **RA** 60, 34: 1, 3; **RA** 60; **TC 1**, 11: 23; 72: 25; **TC 3**, 30: 23; 98: 8; 107: 10; 177: 11; 211: 2; 15; a/k 1060: 5; b/k 211: 4; c/k 51: 6, 13; n/k 1896: 5; v/k 163: 7; v/k 169: 9, 11, 12; 87/k 1: 12; **PRAG I**, 431: 18; 444:26; *Puzur-šadue*; **ICK 2**, 271: 15; **CCT 2**, 44b: 3; **CCT 5**, 14a: 26; 41a: 37; **CCT 6**, 1a: 7, A: 5; **KTH** 19: 2; **TC 3**, 99 :21; **TC 3**, 264: 20, B: 3; **CCT 5**, 43: 9; n/k 1822: 2; **ICK 2**, 131: 25; **ICK 1**, 187: 14; **TC 3**, 78: 6; **ICK 1**, 24 B C; **CCT 1**, 1a: 15; **CCT 5**, 42a: 5; **KTH** 24: 24; **TC 1**, 34: 24; **VS** 26, 119: 22; **ICK 2**, 20: 4; **KTk** 81: 3; **VS** 26, 36: 5, 10; a/k 906: 3; **TC 3**, 233: 7, B: 11; **TC 2**, 65: 2; **AKT 1**, 39: 7, B: 10; a/k 817; **TC 3**, 228: 7, B:9; n/k 1821: 11; **CCT 1**, 4: 43; **AKT 1**, 77: 16, B: 15; **An. Or** 6, 20: 19; **BIN 4**, 5: 12, 18; 80: 11; **CCT 6**, *Puzur-Šamaš*; **AKT 1**, 10: 20; 56: 17, B: 2; **An. Or** 6, 21: 25; **KTb** 10: 12; **UF** 7-6: 24; a/k 424: 22, B: 3; 434:1 5, B: 3; 440: 42; 455: 14, B: 1; **AKT 1**, 65: 4, 6, 14, 17, B: 6, 8, 13, 15; **AKT II**, 9, 16; **An. Or** 6, 16: 21; **BIN 4**, 82: 8; 104: 9, 22; **BIN 6**, 28: 2; 73: 2; **KTH** 22:15; **KTS** 5a: 2; **RA** 60, 40: 21; a/k 266: 3; 300: 3, 10, 16; 459: 20; 464:18; 494: 9; 626: 13; c/k 467: 15; *Puzur-Tiamtum*; **TMH** 13-283: 16; **ICK 1**, 131: 9; **KTk** 82: 3; **TC 3**, 44: 5; 245:16; **TMH** 14-351: 12; 22-369: 34; *Puzur-Wer*; **VS** 26, 110 A, 2; n/k 1831: 1; **BIN 4**, 172: 26; **VS 26**, 110b, 2.

¹³ **AKT I**, 37:4(a); 47:4(a); **AKT III**, 2: 1,7; 35: 5, 13, 17; **ATHE** 37: 11; 42: 13; **BIN 4**, 19: 13; 20: 9; 34: 25; 42: 21; 49: 2; 51: 2; 52: 2; 53: 3, 19; 67:1; 69: 3; 71:2; 151: 15, 19, 29; 160: 17; 164: 7; 172: 5; 188: 11; 216; **BIN 6**, 16: 3; 17: 2; 18: 1; 29: 13; 30: 31; 45: 1; 51: 2; 68: 21; 76: 3; 99: 3; 216: 1, 6; 251: 19 **CCT I**, 25: 20; 31a: 15; 40a: 8; **CCT II**, 2: 15; 12b: 3; 13: 21; **CCT III**, 3b: 3, 23; 4: 3, 14, 34, 36, 40; 5a: 15, 26; 5b: 4; 7b: 3; 8b: 36; 25: 33, 37; 30: 39; 43b: 3; **CCT IV**, 1b: 3, 16, 17; 2b: 3, 20; 19a: 6; 19c: 3; 21c: 3; 24b: 3, 11; 25a: 32; 31a: 6; 38b: 2; **CCT V**, 6a: 3;

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009

1. Çocuğun doğumunun tanrının iyiliği sayesinde olduğu inancının bir göstergesi olarak bunu ifade eden cümlelerle isimler vermişlerdir. Bu isimler şunlardır;

<i>İlī-gamil</i> ,	“Tanrının lütfu, keremi”,
<i>İlum-resi</i> ,	“Tanrının yardımıyla”,
<i>Ṭāb-ilī ve İlī-ṭāb</i> ,	“Tanrı iyidir, iyilik severdir”,
<i>Ṭāb-Aššur, Ṭāb-ṭilla-Aššur</i> ,	“Aššur iyidir, Aššur’un gölgesi iyidir”,
<i>Ṭāb-Sin, Ṭāb-ṭilla-Sin</i> ,	“Sin iyidir, Sin’in gölgesi iyidir”,
<i>İlī-tajjar</i> ,	“Tanrı müşfiktir” anlamlarına gelir.

i. Eski Asur toplum hayatında şüphesiz inançlar oldukça büyük yer tutuyordu. İnsanlar tanrıların kendilerini koruyup-kolladığına, kötülüklerden ve felaketlerden uzak tuttuğuna inanarak, çocuklarına verdikleri isimlerde bunu hep dile getirmişlerdir. Tanrıyı kendilerine bir dayanak, bir yardımcı ve bir koruyucu görmüşlerdir. Bunu daha iyi anlamak için isimlerden örnekler verelim,

<i>İlī-emuqī</i> ,	“Tanrı gücüm kuvvetimdir”,
<i>İlī-dān</i> ,	“Tanrı güçlüdür, kudretlidir”,
<i>İlī-malik</i> ,	“Tanrı benim danışmanımdır”,
<i>İlī-mudammīq</i> ,	“Tanrı iyilik gösterendir”,
<i>İlī-ṭululi</i> ,	“Tanrı koruyandır, koruyucudur”,
<i>İlī-taklāku</i> ,	“ben Tanrıya güvenirim”,
<i>İlī-usrannī</i> ,	“Tanrı bizi koruyandır, bizi her zaman korumaktadır”,
<i>İlī-wēdāku</i> ,	“Tanrım benimdir ya da Tanrım ben yalnızım”,
<i>İlum-resi</i> ,	“Tanrının yardımıyla”,
<i>Mannum-kī-ilia</i> ,	“kim benim Tanrım gibidir”,

14a: 1, 4, 8, 11; 19b: 4, 11, 14; 35a: 16; 36b: 4; 42b: 6, 21, 26; CCT VI, 5a: 2, 3, 7; 14: 25; 28a: 4; 31c+d A: 1, B: 1; 34b: 1; 36b: 15; 37b: 21; ICK I, 13: 2; 20: 16; 42 B: 2; 43 B: 7; 48 B: 3; 59:[4], 7, 11; 84: 4; 176: 3; 189: 19; ICK II, 42: 5; 112: 8, 11, 21; 124: 28; 133: 1, 11, 20; 191: 3; 214: 2, 6; 256: 17; 334: 4; 346: 9; Kay 69: 58; KKS 33 B: 5; 51 B: 1; KTB 3: 3; KTK 18: 1; 63: 10, 18; KTP 9: 2; 23: 5, 7; KTS 2b: 2; 12: 35; 43c: 9, 18; 48b: 2, 7, 13, 16; 50d: 4; 55a: 5; KTS 2, 17:5, 17; 32: 1; KUG 7: 4; 28: 2, 10, 5; 30: 3; 33: 3; POAT 5: 3, 19; 6: 2, 9, 14, 17; 27: 3; 30: 3; 38: 6; 39: 13; PRAG I, 572, 2, 5, 9; 506, 5.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

<i>Īlī-imittī,</i>	“Tanrı benim dayanağımdır, sağ kolumdur”
<i>Īlī-durum,</i>	“Tanrı surdur, duvardır, bizi her türlü kötülüklerden koruyandır”,
<i>Īmdīlum,</i>	“Tanrı benim destekçimdir, tek dayanağımdır”,
<i>Aššur-imittī,</i>	“Aššur sağ kolumdur, dayanağımdır”,
<i>Aššur-na çir,</i>	“Aššur koruyan- kollayandır” anlamlarına gelen isimlerdir.
<i>Mannu-kī-Adad,</i>	“kim Adad gibidir”,
<i>Mannu-kī-Īštar,</i>	“kim Īštar gibidir”,
<i>Mannu-balum-Ana,</i>	“kim Anna’sız yapabilir”.

k. Kültepe metinlerine baktığımızda, Eski Asurluların Tanrı ile olan yakınlıklarını dile getiren isimler taşıdıklarını görürüz. Adeta tanrı ile bir arkadaş ve dost olmuş gibi ifadeler geçmektedir. Tanrının kendilerine olan yakınlığını çocuklarına verdikleri isimlerde hep zikretmektedirler. Bunlardan örnek verecek olursak;

<i>Īlī-tappa,</i>	“Tanrı benim dostumdur”,
<i>Īzizam-ilī,</i>	“Tanrı benim yanımdadır, yakınımıdadır”,
<i>Masiam-ilī,</i>	“benim Tanrım bana yeter”,
<i>Manum-balum-ilī,</i>	“kim Tanrısız yapabilir”
<i>Īlī-tayyar,</i>	“Tanrı arabulucudur”
<i>Silla-ilī,</i>	“Tanrının gölgesi” anlamına gelmekte olup, bu tür sıfatlar Eski Doğu’da yöneticiler tarafından kullanılmıştır. Abbasi halifeleri kendilerini Tanrının yer yüzündeki gölgesi olarak adlandırmışlardır.

1. Çocukların doğumu esnasında, anneye yardımcı olan, çocuğun doğumuna ebelik eden uluhiyetlere olan inancı dile getiren isimler çocuklara verilmek suretiyle, bu uluhiyetlerin doğum esnasında anneye yardımcı olduklarını, çocuğun sağ-salim doğmasını sağladıklarını ifade etmişlerdir. Bu isimler şunlardır;

Īštar-tulidšu, “Īštar onu doğurttu”, yani *Īštar’ın* çocuğun doğumu esnasında ebelik yaptığı inancını ifade eder.

Īštar-tušeabilam, “Īštar onu bize taşıyandır” anlamına gelmekte olup, çocuğun ana karnından doğumuna kadar olan dönemde bu Tanrıça’nın yardımcı olduğu inancını gösterir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

İstar-walda, “*İstar* onu doğurandır” anlamına gelmekte olup, Tanrıçaya olan yakınlığı dile getirmektedir.

m. Özellikle, çocuğu olmayan aileler doğan erkek evlatlarının hayatta kalmalarını dileyen isimler vermişlerdir. Bu isimleri de yine tanrı adlarıyla oluşturmuşlardır. Buna örnek olarak, *Sin-muballi*¹⁴, *Aššur-muballi*¹⁵, *Aššur-bala* “*Sin* yaşatacaktır”, *Aššur* yaşatacaktır” anlamlarına gelen isimlerdir. Bu isimlerde geçen şahısların tek oluşu herhalde oğlu olmayanların çocukları doğduğunda bu ismi verdiklerini göstermektedir.

n. Eski Asurluların atalarının adını yaşatmak için babalarının adını oğullarına verdikleri görülür. *Pūšu-kēn*, *Īlī-bāni*, *Īliš-tikal*, *Ennam-Aššur*¹⁶, *Dān-Aššur* gibi tüccarlar balarının adını çocuklarına vermişlerdir¹⁷. Ayrıca çocuklarına *Šumabia*, “babamın adı” demek suretiyle babalarının isimlerini yaşatmak istedikleri anlaşılır. *Šumu-ahum* ismiyle de kardeşlerinin adını çocuklarına verdikleri görülür¹⁸.

o. Asurlular tanrıların isimlerini çocuklarına vermek suretiyle tanrı tarafından sevilen, seçilen kişiler olduklarını ifade etmek istemişlerdir: Bu isimler şunlardır;

Šū-Haniš, *Šū-Harim*, *Šū-Hubur*, *Šū-Kūbum*, *Šū-Īlabrat*, *Šū-Kittum*, *Šū-Laban*, *Šū-Nunu*, *Šū-Nazi*, *Šū-Rama*, *Šū-ilī*, *Šū-İšhara*, *Šū-Suen*, *Šū-Šamaš*, *Šū-Enlil*, *Šū-Adad*, *Šū-Zuzu*, *Šū-Belum*, *Šū-Dagan*, *Šū-Erra*, *Šū-Habura*, *Šū-Tibar*, *ŠūAnum*, *Šū-Aššur*.

p. Asurlular çocuğun ne kadar değerli bir varlık olduğunu belirtmek için onlara kendi yaşadıkları zamanda önemli olan madenlerin isimlerini vermek suretiyle bunu belirtmeye çalışmışlardır. Bu cümleden olmak üzere, altın anlamına gelen, *Hura*çi ve *Hura*çanum ile, yine değerli bir maden ismi olan *Lulium*’u ad olarak çocuklarına vermişlerdir. Ayrıca, *Namart-ilī*, “Tanrının ziyneti, süsü” anlamına gelen bir isimdir.

r. Asurlular çocuklarına tanrının adını verdiklerini açıkça dile getirmek için tanrının adı anlamına gelen, *Nabi-ilim*, *Nabi-Enlil*, *Nabi-Suen*, “Tanrının adı”, “*Enlil*’in adı”, “*Sin*’in adı” gibi isimler vermişlerdir.

¹⁴ Kt. n/k 15.

¹⁵ Kt. n/k 22.

¹⁶ TC 1, 69.

¹⁷ ATHE 16; BIN 4, 173; CCT 6, 20.

¹⁸ Kt. m/k 67.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

2. Bayan İsimleri

Kız çocuklarına isim verilirken erkek çocuklarda olduğu kadar dikkat edilmediği anlaşılmaktadır. Kız isimlerinde teofor isimler oldukça az görülmektedir. Bu isimlerden bir kısmı Tanrıça *İštar*, bir kısmı da diğer Tanrılar adına yapılmıştır.

a. Kız çocuklara verilen teofor isimlerde özellikle Tanrıça *İštar*'ın adı geçmektedir. Tanrıçanın özellikleri kızlara ad olarak verilmiş, çocukların onun kölesi, cariyesi yada hizmetkârı olmaları istenmiştir diyebiliriz. Bu isimler şunlardır;

<i>İštar-bašti</i> ,	“ <i>İštar</i> orada bulundu, yani çocuğun doğumu esnasında anneye yardım etti” anlamına gelmektedir.
<i>İštar-lamassi</i> ,	“ <i>İštar</i> koruyucu meleğimdir”,
<i>İštar-nādā</i> ,	“ <i>İštar</i> hayran olunandır”,
<i>İštar-rabiat</i> ,	“ <i>İštar</i> büyütendir, besleyendir”
<i>İštar-nimri</i> ,	“ <i>İštar</i> ışıktır, aydınlatandır”,
<i>Ennam-İštar</i> ,	“ <i>İštar</i> 'ın cariyesi” anlamlarına gelir.

b. Kız çocuklarına ad verilirken daha çok tekerrür eden kelimeler kullanılmıştır. Bunlar, *Ahaha*, *Ahatum*, *Ania*, *Anana*, *Aziza*, *Azuilka*, *Azunina*¹⁹ gibi isimlerdir. Ayrıca, *Ennanatum*, *Hunahuna*, *Hututu*, *Kadida*, *Hani*, *Hanahana*, *Haditum* gibi pek çok isim Asurca bayan adları olarak görülür. Bayan isimlerinde teofor isimden çok profan isimler görülmektedir. Bunlar, *Etari*, *Enisru*, *Habatum*, *Haditum*, *Hamanani*²⁰ gibi isimlerdir.

c. Teofor isimler yine basitçe, *Šāt*/ T.A. şeklinde bir formla yapılmıştır. Tanrının seçtiği gibi bir anlama gelmektedir. Bu isimler, *Šāt-ilī*, *Šāt-Aššur*, *Šāt- İštar- Šāt-Ana*, *Šāt-Ea*, *Šāt- Adad*²¹ gibi

¹⁹ *Ahatua*, *Ahattum*; **ICK** 1, 12: 32; 27: 1, 10, 14, B: 1, 6, 11, 15; **Ka** 970: 24; **BIN** 4, 183: 4; **CCT** 4, 15a: 1; **KTS** 49c: 17; **TC** 3, 228: 4, B: 6; 254: 9; **ICK** 1, 12: 9, 25, 32, 4; **TC** 2, 67: 9; **BIN** 4, 153: 3; **POAT** 29: 1; **RA** 59, 13: 3; **Ahe**:**KUG** 34: 10, 19; **Ania**; **VAT** 13528: 37; **CCT** 5, 14b: 22; **Anini**; f/k 83: 3; n/k 20: 6, 17; **CCT** 5, 21b:7 ; f/k 155: 8; **Aziza**, **KTH** 37: 9; **Azuilka**; **TC** 3, 254: 5; **TC** 3, 254: 5; **KTH** 5: 1, 25; **TTC** 26: 1, 3; **Azunina**; n/k 76: 3, 9.

²⁰ *Etari*; **AKT** I 77: 1; *Habatum*; **KTH** 13: 3; *Haditum*; **AKT** I, 45; **BIN** 4, 55: 1; **BIN** 6: 93; **KTK** 67: 2; **KTS** 53 a; **POAT** 43: 2; **TC** 3, 116: 1.

²¹ *Šāt-Adad*; **RA** 60, 49; **Kay** 300: 4; *Šāt-Ana*; v/k 159: 5, 10; **ICK** 1, 9: 3; **BIN** 6, 225: 17; **CCT** 5, 20c: 3; 39c: 2, 4; **Kay** 4590: 3; **TC** 3, 220: 4, B: 3; 235: 3; *Šāt-Aššur*, **BIN** 4, 8: 9; **TC** 3, 210: 26; **BIN** 4, 22: 1; 75: 1; 212: 3; **BIN** 6, 59: 15; **CCT** 1, 15b: 15; **CCT** 4, 15b: 1; **CCT** 5, 34a: 5, 10; **CTMMA** 78: 30; **KTH** 6: 17; **POAT** 48: 4; **TC** 3, 21: 7; 26: 18; 76: 3; **TTC** 2: 6; 26: 4, 20; **VAT** 9210: 19; 9212:

Tanrılar adına verilmiş isimlerdir. Bu isimleri alanların o Tanrının hizmetkârı yani rahibesi olması istenmiştir diyebiliriz.

d. Teofor isimlerde hem Tanrı hem de Tanrıça isimleri kullanılmıştır. Tanrılar adına bayan isimleri verilirken *Şāt* elemanı, Tanrıçalar adına verilen isimlerde ise, *Ummī* elemanı kullanılmıştır. Bunlar;

<i>İštar-ummī</i> ,	“ <i>İštar</i> annemdir”,
<i>Ummī-İšhara</i> ,	“ <i>İšhara</i> annemdir”,
<i>Ummī-Kubabat</i> ,	“ <i>Kubabat</i> annemdir”,
<i>Ummī-Nawar</i> ,	“ <i>Nawar</i> annemdir”,
<i>Ummī-Nara</i> ,	“ <i>Nara</i> annemdir”,
<i>Ummī-Hepat</i> ,	“ <i>Hepat</i> annemdir” ²² gibi isimler olup, Tanrıçalara yakınlık ifade eden sözlerdir.

e. Eski Asur halkı, çocukların doğumunun Tanrının takdiri olduğuna inanarak, çocuklarına bunu dile getiren ifadeler kullanmışlardır. *Šimat-Aššur*, “*Aššur* takdir edendir”, *Šimat-İštar*, “*İštar* takdir edendir”, *Šimat-Sin* “*Sin* takdir edendir” anlamına gelmektedir. Bu Tanrıların kader Tanrısı olduklarını da gösterir.

f. Asurlular kızlarına koruyucu varlıkların isimlerini vermişlerdir. Onları iyilik demonu olan meleklerin isimleri diyebileceğimiz, *Lamassī*, *Lamassatum*, *Lamasutum* olarak çağırmaı yeğlemişlerdir diyebiliriz.

Sonuç

Asurlular, isim verirken en çok dinî duygularının tesirinde kalmışlar ve tanrıların isimlerini çocuklarına vermişler. Onların yaratıp, yaşattığını, rızık verdiğini, büyütüp beslediğini dile getirmişlerdir. Doğan bir çocuğun yaratıcısına karşı ödevlerini bilmesi için, sürekli tanrının kölesi anlamına gelen isimler vermişlerdir. Çocuğu olmayan aileler yine tanrı ile adeta bir pazarlık yaparak,

29; a/k 294: 5, 14; h/k 87: 33; v/k 73: 24; *Šāt-Ea*; ATHE 34: 2 4; ICK 2, 11: 2, B: 5; AKT 1, 1: 4; BIN 6, 40: 10; CCT 1, 8c: 2; CCT 5, 21b: 3, 6; CCT 6, 1b: 5; ICK 1, 104: 3; KTH 23: 3, 9, 12; TC 3, 232: 5; VS 26, 121 R: 20; *Šāt-ili*, a/k 244: 16; CCT 1, 45: 2, 4, 19, 22; CCT 5, 40a: 11; ICK 1, 20: 22; KTS 47a: 16; POAT 75: 4; TC 2, 58: 5; TMH 16-349: 8; 16-395: 8; *Šāt-İštar*; TC 3, 269: 11, 13, 20, 29; TC 3, 246: 11, B: 11; ICK 1, 32: 7; BIN 6, 175: 9, 12, 15.

²² *Ummī-İšhara*; ICK 1, 127: 3, 8; *Ummī-Kubabat*; Ass 18784: 1; *Ummī-Nara*; OrNS 52-1: 3, 9, 16, B: 6, 8; *Ummī-Nawar*; Kay 2300: 18; *Ummī-Hepa*; c/k1538: 1; *Ummizar*; b/k 682: 11.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009

çocuğun doğumu üzerine onun adını çocuklarına takmışlardır. Kız çocuklarına ad verirken pek dikkatli davranmadıkları bayan isimlerinde açıkça görülmektedir. Eski Asur'da kız çocukların erkek kardeşleriyle birlikte aile şirketlerinin bir üyesi olduklarını biliyoruz. Kendi adına ticaretle uğraşan tüccar bayanların bulunduğu da anlaşılmaktadır. Kız çocukların babalarının mirasından erkek kardeşleriyle eşit pay aldıkları ve onların hukuki durumlarının erkeklerden farklı olmadığı görülmekle birlikte onlara isim verirken bu şekilde davranmaları belki de eski bir geleneğin devamıdır diyebiliriz.

KISALTMALAR

- AKT I E. Bilgiç-H.Sever-C.Günbattı-S. Bayram Ankara Kültepe Tabletleri Ankara 1990.
- AKT II E. Bilgiç-S. Bayram, Ankara Kültepe Tabletleri II, Ankara 1995.
- AKT III E. Bilgiç-C. Günbattı, Ankaraner Kültepetafeln, (FAOS B-3) Stuttgart 1995.
- ATHE B. Kienast, Die Altassyrischen Texte des Orientalischen Seminars der Universität Heidelberg und der Sammlung Erlenmeyer-Basel, Berlin 1960.
- BIN 4 A.T. Clay, Letters and Transactions from Cappadocia, Babylonian Inscriptions in the Collection of J.B. Nies IV, New Haven 1927.
- BIN 6 F.J. Stephens, Old Assyrian Letters and Business Documents, Babylonian Inscriptions in the Collection of J.B. Nies VI, New Haven 1944.
- CCT 1 Cuneiform Texts from Cappadocian Tablets in the British Museum, Part I-5.
- CCT 6 P. Garelli-D. Collon, Cuneiform Texts from Cappadocian Tablets in the British Museum, Part VI. London 1975.
- CTMMA M.T. Larsen, Old Assyrian Texts, Paris 1979.
- ICK 1 B. Hrozny, Inscriptions Cuneiformes du Kültepe I, Praha 1952.
- ICK 2 L. Matouš, Inscriptions Cuneiformes du Kültepe II, Praha 1962.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

-
- Ka Signatur İstanbul Museum Texte Teilweise als, Matouš
Bekannt. Mitteilung donbaz. jest zum grosten Tell KTS II.
- Kay. Text Kayseri Müzesinde Bulunan Tabletler.
- KKS L. Matouš-M. Matoušova-Rajmova, Kappadokische
Keilschrift tafeln mit Siegeln aus den Sammlungen der
Karisuniversitat in Prag, Praha 1984.
- KTH J. Lewy, Die Kültepetexte aus der Sammlung Frida Hahn
Berlin, Leipzig, 1930.
- KTK N.B. Jankowska, Klinopisnye Teksty iz Kjultepe
Sobraniiah, SSSR Moskova 1968.
- KTP F.J. Stephens, The Cappadocian Tablets in the University of
Pennsylvania Museum.
- KTS I J. Lewy, Keilschrifttexte in den Antiken-Museen zu Stanbul,
Istanbul 1926.
- KTS II V. Donbaz, Keilschrifttexte in den Antiken-Museen zu
Stanbul, Stutgart 1989.
- KUG K. Hecker, Die Keilschrifttexte der Universitätsbibliothek
Giessenunter Benetzung nachgelanesser vorarbeiten von J.
Lewy, Giessen 1966.
- LB Leiden, Sammlung Böhl, teilweise Mitteilung, K.R.
Veenhof.
- Liv. Th. G. Pinches, The Cappadocian Tablets Belonging to the
Liverpool Institute of Archaeology.
- OIP 27 I.J. Gelb, Inscriptions from Alishar and Vicinity, Oriental
Institu Publications 27, Chicago 1935.
- POAT W.C. Gwaltney, Jr. The Pennsylvania Old Assyrian Text,
HUCA, Supplement 3. Cincinnati 1983.
- PRAG I K. Hecker- G. Kryszat-L.Matouš, Prager Kültepe-Texte I:
Kappadokische Keilschrift Tafeln aus der Sammlungen der
Karlsuniversitat Prag, Praha, 1998.
- RA Revue d'Assyriologie et d'Archeologie Orientale.
- TC I G. Conteneau, Tablettes Cappadociennes, Musee de Louvre,
Paris 1920.
- TC II Fr. Thureau-Dangin, Tablettes Cappadociennes, deuxieme
serie Musee de Louvre, Paris 1928.
-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

-
- TC III J. Lewy, Tablettes Cappadociennes troisieme serie Musee de Louvre, Paris 1935.
- TCL Textes Cuneiformes Musee du Louvre , Paris.
- TMH 1 J. Lewy, Die Keilschrifttexte aus Kleinasien, Texte und Materialien der Frau, Leipzig 1932.
- VS 26 K. Veenhof-E.K. Brandt, Vorderasiatische Schriftdenkmaler der Staatlichen Museen zu Berlin, Heft XXVI, Altassyrische Tontafeln aus Kültepe Texte und Siegelabrollungen, 1992.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*